

morală, recomandabilă „în general“, cu o funcție particulară, precisă și necesară în travaliul artistic.

Căci, dacă nu mă înșel, modestia nu e privită aici doar ca o simplă obligație de bună-cuviință, ci, așa spune, ca o virtute creatoare.

Modestia artistului în raporturile cu semenii îl face suportabil colegilor săi de breaslă și publicului. Dar modestia față de munca sa îl califică, dacă are și celelalte haruri, ca artist adevărat, nu obligatoriu mare, însă autentic. Ceea ce nu e deloc puțin.

Orgoliul cu susceptibilități de mimoză, suficiența pontifiantă și agresivă, beatitudinea extatică în fața cuvântului pe care l-ai scris, sentimentul de a fi alfa și omega literaturii sînt nu numai penibile și inestetice, ci și funciar negative, anticreatoare. Atitudinile demiurgice oscilează între ridicol și neant.

Cînd cocoșul cîntă, închide ochii și anulează universul; scriitorul trebuie să-i păstreze larg deschiși asupra vieții, atunci cînd ține condeiul în mînă, dacă nu vrea să strige doar cucurigu.

Iar a vedea lumea, și nu numai pe tine, înseamnă a măsura, a raporta, a cîntări. Operația aceasta obligă la modestie.

A ști că munca ta reprezintă doar o infimă parte din splendidul și neodihnitul efort făcut de spiritul uman pentru a cunoaște, a asimila, a organiza, într-un cuvînt a umaniza universul, e bine din toate punctele de vedere. E bine, pentru că lucrul ăsta ne învață să înțelegem, între altele, nemăsurata demnitate a acestei munci.

Căci, cele două noțiuni se împerechează obligatoriu.

Mai mult decît oricînd, în epoca comunismului, adică în epoca celor mai generale și solidare strădanii și biruințe umane, corelația modestie-demnitate apare ca un dat fundamental al vieții noastre spirituale. Demnitatea mea ca individ se hrănește nu atît din propria mea substanță, cît din demnitatea poporului eliberat, din piinea albă pe toate mesele, din cartea în toate mîinile, din planurile de prefacere a țării. Și ea se justifică prin participarea mea, inevitabil modestă, dar utilă și necesară, la această operă colectivă.

„Eul“ anarhic, umflat de vînturile individualismului, dospind hipertrofic, n-are ce căuta nici în viața de toate zilele, nici în munca artistică. Nu numai pentru că ar fi foarte nociv, ci pentru că e absurd. Sintem împotriva inutilului pe toate planurile.

Horia Lovinescu

RESPONSABILITATEA CRITICII

In cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința pe țară a scriitorilor, se face o caldă apreciere a realizărilor literaturii noastre noi, se definesc în mod științific locul și rolul creației literare în ansamblul operei de construcție socialistă, se expun sarcinile esențiale ale literaturii și criticii literare. Acest însemnat document demonstrează, încă o dată, cu cîtă atenție urmărește conducerea partidului dezvoltarea creației și la ce înalt nivel de principialitate se exercită îndru-

marea de partid. Rezultate ale unui studiu profund și multilateral, observațiile și îndemnul cuprinse aici inspiră la reflecție activă și muncă stăruitoare în sensul unei mereu crescînde și mereu mai eficiente participări a literaturii și artei la viața poporului.

În acest sens îi sînt indicate și criticii literare și artistice criteriile partinice ale judecății de valoare și căile cele mai potrivite în exercitarea rodnică a misiunii sale. Aprecierea substanțială că, în perioada celor cinci ani trecuți de la primul Congres al scriitorilor, literatura noastră s-a îmbogățit cu valoroase opere de proză, poezie, dramaturgie, situînd la loc de frunte tematica nouă, inspirată din actualitate, exprimă totodată sarcina criticii, istoriei și teoriei de specialitate, de a studia în amănunțime acest progres și de a-l sintetiza în generalizări științifice. După cum este cunoscut, progresul e evident și în domeniul teatrului; fiecare stagiune consacră noi dramaturgi, fiecare colectiv teatral din Capitală și multe altele din regiuni reprezintă cel puțin una-două piese originale pe an, înscrise în contemporaneitate. Calitatea ideologică și artistică a dramaturgiei crește, modalitățile estetice se multiplică și se diversifică, multe spectacole sînt caracterizate printr-o observație pătrunzătoare asupra vieții, expresie bogată a ideilor, tehnică artistică modernă. Scriitori și artiști tineri se adaugă neconținut măștrilor încercați din generațiile mai vechi. Toate aceste fenomene pozitive, văzute în perspectiva luptei necurmăte prin care noul înfruntă și învinge vechiul, reclamă studii istorice și teoretice care să fixeze concret trăsăturile esențiale ale acestei etape și principiile dezvoltării ulterioare. Aici este nevoie atît de efortul personal al celor ce se consacră acestui domeniu, cît și de preocuparea sporită a revistelor de specialitate, mai cu seamă a publicațiilor lunare, precum și a editurilor.

Criteriul principal, primordial în aprecierea fenomenului literar și artistic de către critică, îl furnizează raportarea permanentă a creației la responsabilitatea ei socială. „În această etapă istorică de dezvoltare a societății noastre — a spus tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — literaturii îi revine misiunea de mare răspundere de a contribui prin toată forța ei de înfrîurare la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste, la făurirea omului nou, a moralei socialiste, a atitudinii noi față de muncă și societate, la înlăturarea din conștiința oamenilor a influențelor ideologiei și educației burgheze“. Sîntem datori să judecăm totdeauna, și în primul rînd, opera de artă din punctul de vedere al eficienței ei în mase. Aici, critica are, de altfel, cel mai larg și mai pasionant domeniu de cercetare. Acesta este terenul pe care criticii teatrali, de pildă, pot depune cele mai rodnice eforturi de a cunoaște ei înșiși realitățile oglindite în dramaturgie și pe scenă, aici se ridică în chipul cel mai acut necesitatea sondării neconținute a opiniei publice, a maselor de spectatori, aici se poate acorda sprijinul cel mai important omului de artă și realiza cea mai bună legătură între critic și artist. Documentul citat apreciază că succesele celor mai buni scriitori se datorează străduinței de cunoaștere aprofundată a realității, de pătrundere mai adîncită în viața interioară a oamenilor muncii. Criticul nu poate să nu urmeze aceeași cale și să nu fie alături de scriitor și artist în această permanentă străduință a sa. Cercetătorul de cabinet prezumțios și solitar este astăzi un nonsens. Criticul abstras din viața teatrală nu va putea niciodată să sprijine și să îndrumeze creația, nu se va bucura de nici un prestigiu. Practica teatrală, complexă și multilaterală, impune participarea, în forme felurite, a criticului la procesul atît de complicat și interesant al zămislirii noii piese, la confruntarea ei cu spectatorii, la viața ei scenică, mai mult sau mai puțin îndelungată, la recrearea ei în viziunea a diferite colective. Avem îndatorirea să studiem, cu

cele mai eficace mijloace, cum și la ce grad de intensitate sînt străbătute piesa și spectacolul de cele mai înaintate idei ale timpului nostru, ideile comunismului, și cu cîtă pregnanță influențează publicul, care e aportul particular al unei piese, al unui spectacol la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste.

Din păcate, nu s-ar putea afirma că critica teatrală își îndeplinește temeinic și consecvent această îndatorire. De multe ori, publicăm sub titlul de cronică teatrală considerații vagi sau șovăielnice care excelează mai ales prin pedanterie livrescă sau întortochieri stilistice, în timp ce încadrările esențiale sînt sau eludate sau rezolvate superficial. Critica își dorește, pe drept cuvînt, să fie în egală măsură de folos orientării creatorilor și educării spectatorilor. Pentru a fi astfel, în spirit de partid, ea are de întreprins cu precădere și cu certitudine ideologică raportarea artei la realitatea inspiratoare.

Această sarcină hotărîtoare nu poate fi privită ca referindu-se exclusiv la conținutul lucrării artistice. Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a vorbit despre faptul că „literatura epocii noastre trebuie să însemne și ca măiestrie un mare pas înainte în dezvoltarea și îmbogățirea literaturii romîne“, dînd un cald și înțelept îndemn tinerilor scriitori să urmeze pilda frunțașilor scrisului nostru și să-și perfecționeze neconținut măiestria. „Criteriul de apreciere al unei opere de artă nu este numărul de pagini, ci mesajul și fondul ei de idei, strălucirea ei artistică“. Operînd deci cu acest criteriu, critica are de judecat ideea în expresie, sporul de măiestrie cu care se transmite cît mai pătrunzător mesajul piesei. Trebuie observat că, în esență și în ansamblul ei, critica teatrală se situează pe această poziție și că tocmai de aceea ea își are partea ei în realizările obținute în ultimii ani, în lupta pentru o literatură bogată în idei, pentru o măiestrie înaltă a operelor literare, despre care se vorbește în cuvîntarea amintită. Totodată, e de remarcat că din articolele critice este încă greu să se definească personalitatea fiecărui autor și — așa zice — personalitatea fiecărei piese noi, de valoare. De multe ori, analiza fondului de idei al piesei este făcută la un mod prea general și prea abstract, fiind urmată nu atît de considerații asupra măiestriei în formularea artistică a ideilor, cît de aprecieri asupra tehnicii artistice folosite de scriitor, foarte arareori asupra limbii, calității literare a dialogului, mai niciodată asupra strălucirii sau lipsei de strălucire a exprimării problemelor, în conflict, subiect, caractere. Astăzi, nu mai poți confunda la teatru o piesă de Horia Lovinescu cu una de Paul Everac, compoziția unei lucrări de Al Mirodan cu a alteia de Dorel Dorian. Dar la lectura unor cronici și articole de-ale noastre, o asemenea confuzie devine posibilă, în detrimentul criticii și al dramaturgiei. Este necesar, neapărat, un efort temeinic de ridicare a măiestriei critice, prin aprofundarea analizelor și lărgirea sintezelor, prin aprecierea operei de artă, de pe pozițiile esteticii marxist-leniniste, care cere ca această operă să fie privită ca un întreg în condiționarea sa social-politică și educativ-estetică.

În cuvîntarea rostită la Conferința scriitorilor, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej adresează criticii prețiosul îndemn partinic de a manifesta *combativitate* în tratarea problemelor creației. Combativitatea — se arată în cuvîntare — nu se poate realiza acolo unde se manifestă tendințele de ocolire a problemelor arzătoare ale dezvoltării literaturii, subiectivismul, tonul apologetic, cît și pozițiile neconstructive, negativiste, spiritul de grup. „Literatura noastră are nevoie de o critică principială, pătrunsă de spiritul de partid, receptivă față de tot ce este valoros și merită sprijinit și promovat, față de operele care abordează temele realității noastre contemporane“. Numai astfel se va situa criticul în linia întii a frontului literaturii și artei, dovedind spirit militant, obiectivitate,

interes neslăbit față de ceea ce e nou și valoros, prezență activă în dezbaterile celor mai ascuțite probleme ale creației. Cerințele atât de îndreptățite formulate de partid față de critică privesc mărirea contribuției ei la progresul continuu al creației, ridicarea ei în stima creatorului și cititorului ori spectatorului, definind totodată profilul etic al criticului comunist, în funcție de înalta sa responsabilitate cetățenească. Marea majoritate a criticilor activează în presă; creșterea combativității, obiectivitatea și seriozitatea, prezența efectivă în problematica de actualitate a criticii măresc valoarea publicistică a articolelor și înrîurirea lor pozitivă în rîndurile celor ce le citesc. Este sarcina fiecărui critic în parte să-și analizeze munca în lumina acestor mari și legitime exigențe. E, în același timp, sarcina tuturor criticilor să rezolve în colectiv problemele cardinale ale profesiei lor: orientarea criticii într-o etapă sau alta, formarea tinerelor cadre. Acest examen colectiv poate și trebuie să-l prilejuiască secțiile de resort ale Uniunii Scriitorilor, Asociației oamenilor de artă, antrenînd în același timp pe toți criticii în „dezbaterile problemelor fundamentale ale creației literare, continua consolidare a coeziunii tuturor forțelor literaturii pe temelia ideologiei marxist-leniniste, creșterea cu dragoste și atenție a tineretului scriitoricesc“.

Trebuie să mulțumim din suflet partidului, tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, că ne ajută încă o dată să ne analizăm profund munca și să vedem limpede drumul de urmat.

Valentin Silvestru

O NOUĂ STRĂLUCIRE COMORILOR LIMBII NOASTRE

Delegații la Conferința pe țară a scriitorilor de la începutul anului 1962 au avut privilegiul de a participa la momentele neuite în care tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a adresat mînuitorilor de seamă ai limbii romînești, salutul și îndemnul călduros al partidului și al guvernului țării noastre. Mesajul transmis oamenilor de litere, de către fiul cel mai iubit al poporului, ne atrage luarea-aminte asupra faptului că obiectivele tuturor genurilor scrisului, ale întregii activități a scriitorului, nu pot fi atinse decît în măsura în care, în opera lui, cititorul, făurar al noii orînduirii, recunoaște propria sa viață, gîndurile și năzuințele sale, redate cu strălucire.

Unul dintre obiectivele însemnate ale literaturii noastre, ale pasiunii scriitorilor pentru chemarea lor de a da „*opere care să-și croiască drum spre inima oamenilor, înfruntînd cu trînicia lor timpul*“, este lupta pentru o măiestrie înaltă, pentru un „*efort artistic, al muncii de migală a creatorului, pătruns de modestie și exigență față de roadele trudei sale*“, este lupta pentru calitate.

În activitatea pe care mulți dintre noi o desfășoară, atât pe terenul creației, cît și în arena criticii literare, trebuie să înțelegem ca o sarcină importantă sublinierea rolului educativ al literaturii, menirea ei „*de a cultiva în*